

Алла Сабітова
Національний авіаційний університет
м. Київ (Україна)

Композитні дієслова-англіцизми у німецькій мові (граматичний аспект)

Анотація. У статті описуються англословні запозичення, що функціонують у німецькій мові і мають низку специфічних особливостей, що проявляються на різних рівнях мовної системи. Основна увага акцентується на розгляді способів граматичної асиміляції, якій підлягають запозичені лексичні одиниці, пристосовуючись до законів мови-реципієнта.

Ключові слова: німецька мова, англіцизм, запозичення, словотвірна система мови, відокремлюваний префікс, напівпрефікс.

Abstract: This article describes the English borrowings that function in German language and have a number of specific features that appear at different levels of the language system. The authors focus on the consideration of methods of grammatical assimilation, which influences borrowed lexical units, adapting to the laws of the recipient language.

Key words: German language, anglicism, loaned prefix, foreign word-formation, verb particle, hybrid word-formation.

Викладачі німецької мови неодноразово стикалися з ситуацією, коли студенти, що вивчають англійську мову як першу іноземну, «лякаються» англійських слів всередині німецького тексту і, як наслідок, не розпізнають їх і не можуть прочитати.

Особливо це стосується випадків, коли запозичене з англійської мови слово є феноменом гібридного словотвору, тобто продуктом поєднання в одній лексемі словотвірних елементів з декількох мов.

Попри велику кількість досліджень теми функціонування запозичень, питання про те, як лексема мови-донора вбудовується в систему мови-реципієнта та отримує граматичні та семантичні характеристики для функціонування в мові, досі

залишається недостатньо з'ясованим. Дати відповідь на це питання намагалися вітчизняні та зарубіжні науковці: П Айзенберг, Х. Мунске, П Мюллер, Е. Хауген, Ф. Зайлер, М. Альтляйтнер, Г. Сергєєва, Л. Архипенко, Б. Ажнюк, Я. Битківська та інші.

Більшість досліджень цієї теми проводилося щодо гібридного словотвору іменників, що є найбільш поширеним видом гібридного словотвору. При цьому недостатньо вивченим питанням залишається питання гібридного словотвору дієслів.

Об'єктом дослідження виступають запозичені дієслова, які в англійській мові мають префікси або частки, а також запозичені композитні дієслова, наприклад: *downloaden*, *outsourcen*, *mountainbiken*, *crossboarden*, *hiphoppen*, *breakdancen*, *crossdreszen*, *hitchhiken*, *updaten*, *babysitten*, *brainstormen*.

Як відомо, асиміляція запозичених дієслів в морфологічну систему німецької мови відбувається за схемою утворення форм слабких дієслів. запозичені дієслова, що є морфологічно освоєними, можуть уживатися практично у всіх граматичних формах з урахуванням їх семантики. Інфінітив запозиченого дієслова отримує в німецькій мові суфікс *-n* або *-en*. Дієслова відмінюються, форма претерита утворюється від основи інфінітива за допомогою суфікса *-(e)te*, партіцип II утворюється за схемою утворення дієприкметників слабких дієслів *ge-* + основа інфінітива + *-(e)t*. За цією схемою раніше були освоєні такі дієслова: *filmen* - *filmte* - *gefilmt*, *starten* - *startete* - *gestartet*, *faxen* - *faxte* - *gefaxt*, *liften* - *liftete* - *geliftet*, *checken* - *checkte* - *gecheckt* та ін.

Дослідження емпіричного матеріалу показало, що немає єдиної думки про те, як в німецькій мові використовуються в особових формах запозичені з англійської дієслова з префіксами або частками та композитні дієслова: *ich downloade*, *du hast downlodet* / *gedownloadet*, *er outsourct*, *wir haben outsourct* / *geoutsourct* чи *ich loade down*, *du hast downgeloadet*, *er sourct out*, *wir haben outgesourct*.

Самі носії німецької мови стикаються з проблемою подібних слів, оскільки словники не дають однозначної відповіді, як вживати їх у мовленні. Наприклад, словник *Duden*

Online рекомендує писати так: *ich downloade, ich habe downgeloadet.*

Труднощі у вживанні іншомовних композитних дієслів обумовлені такою властивістю німецької мови, як відокремлюваність першого компонента при утворенні особових форм. Наявність у складі дієслова двох основ викликає певні проблеми з утворенням форм і в суто німецькій лексиці, наприклад: *staubsaugen - staubsaugt - gestaubsaugt - zu staubsaugen; notlanden - notlandete - notgelandet - notzulanden.*

Проведений аналіз показує, що композитні дієслова по-різному функціонують в німецькій мові. Наприклад, дієслово *outsourcen* виявляє тенденцію до перекладу префікса *out* префіксом *aus* по аналогії з низкою інших запозичених дієслів: *ausknocken, auschecken, ausschillen, auspowern, abchecken, abdancen, abdimmen, abchillen, auspowern, ausknocken, austricksen, ausloggen, ausflippen, antörnen, aufpeppen, einloggen.*

Це стосується і дієслова *downloaden*, який найчастіше перекладається німецькою мовою за допомогою калькування обох морфем: *herunterladen.*

Наведемо приклади різних варіантів вживання дієслова *babysitten*: *Ich babysitte gerne ihre Kinder; Ich sitte baby seit ich 13 Jahre alt bin; Ich bin zu der Zeit in der anderen Hansestadt und sitte Baby. Ich habe bereits während meiner Schulzeit babygesittet; Eine Zeitlang habe ich auch nachts gebabysittet. Ich habe mit 13 Jahren angefangen im Bekanntenkreis babyzusitten; Vorgestern hatte ich unerwartet das Vergnügen zu babysitten.*

Слід зазначити, що форми, що утворені відповідно до вимог граматичної будови німецької мови, по частотності значно перевершують гібридні форми. Змішані англо-німецькі форми характерні для некодифікованої мовної сфери: в основному в блогах і на форумах в Інтернеті. Проте, зустрічаються випадки вживання гібридних форм і в електронних ЗМІ. Такі іншомовні лексеми в багатьох випадках сприймаються носіями німецької мови як штучні, а в процесі вживання таких одиниць виникає почуття невпевненості. Виявлено випадки, коли в одному і тому ж повідомленні використовують одночасно паралельні форми: *Am Mittwoch wird wieder geskated. Am Mittwoch, 8. August, findet der sechste Inline-*

Lauf statt. Diesmal wird die Neckarstadt-Route mit 28,5 Kilometer geskatet.

Отже, варіювання форм англо-американських дієслів в сучасній німецькій мові обумовлено з одного боку, інтегративними процесами, а з іншого – тенденцією до збереження оболонки слова-прототипа. Варіантність пояснюється і тим, що запозичуються готові форми відмінювання дієслів англломовного походження. Залежно від словотвірної структури дієслова варіантний ряд може охоплювати до шести елементів, при цьому найбільша довжина варіантного ряду виявляється серед форм партіципу II композитних дієслів.

Можемо зробити висновок, що гібридна словотвірна система або підсистема є службовим механізмом, що полегшує процес асиміляції запозиченого в німецьку мову слова. Запозичені дієслова, які проникають в німецьку мову, спочатку класифікуються як лексеми саме цієї системи і інтегруються в систему відмінювання дієслів. Після початкової граматичної асиміляції відбувається морфологічна асиміляція, в ході якої запозичене дієслово розподіляється на морфеми. На цьому етапі початковий елемент дієслова може отримати властивості відокремлюваного префікса. Врешті дієслово проходить лексичну асиміляцію, при якій його відокремлюваний префікс може замінитися німецьким префіксом з аналогічним значенням.

Список використаних джерел

1. Nübling D. Historische Sprachwissenschaft des Deutschen. Eine Einführung in die Prinzipien des Sprachwechsels. Tübingen : Narr, 2013.
2. Seiler F. Die Entwicklung der deutschen Kultur im Spiegel des deutschen Lehnworts. 4Bd. Aufl. Vero Verlag, 2014.
3. Zeit online. Geht das nicht auch auf Deutsch?
<https://www.zeit.de/community/2014-11/anglizismus-digitalisierung>